
Трибуна Молодого Вченого

УДК 34(091)

К. А. ГУБАР,
аспірантка Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України

**ВНЕСОК ПРОФЕСОРІВ І ВИХОВАНЦІВ КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКОЇ
АКАДЕМІЇ У СТВОРЕННЯ ПРОЕКТУ КОДЕКСУ
«ПРАВА, ЗА ЯКИМИ СУДИТЬСЯ МАЛОРОСІЙСЬКИЙ НАРОД»**

Висвітлюється роль ряду випускників і професорів Києво-Могилянської академії у підготовці визначної пам'ятки правової культури України «Права, за якими судиться малоросійський народ». Подаються деякі біографічні відомості про цих осіб із зазначенням їхнього конкретного внеску у кодифікаційні роботи. Наголошується на високій значимості Києво-Могилянської академії для розвитку правової культури, юридичної освіти, науки і практики на українських землях.

Ключові слова: історія українського права, юридична освіта, юридична наука, юридична практика, Києво-Могилянська академія, «Права, за якими судиться малоросійський народ», кодифікаційна комісія.

Губарь Е. А. Вклад профессоров и воспитанников Киево-Могилянской академии в подготовку проекта кодекса «Права, по которым судится малороссийский народ»

Освещается роль ряда выпускников и профессоров Киево-Могилянской академии в подготовке выдающегося памятника правовой культуры Украины «Права, по которым судится малороссийский народ». Приводятся некоторые биографические сведения об этих лицах с указанием их конкретного вклада в кодификационные работы. Подчеркивается высокое значение Киево-Могилянской академии для развития правовой культуры, юридического образования, науки и практики на украинских землях.

Ключевые слова: история украинского права, юридическое образование, юридическая наука, юридическая практика, Киево-Могилянская академия, «Права, по которым судится малороссийский народ», кодификационная комиссия.

Gubar K. A. Contribution of professors and graduates of Kyiv-Mohyla Academy into the creation of the draft of the Code «The Laws that the Nation of Little Russia is Judged»

The role of alumni and professors of Kyiv-Mohyla Academy in the preparation of codification document entitled «The Laws that the Nation of Little Russia is Judged» is highlighted. Some biographical information about these people with the mentions of their particular

contributions to the codification works is given. High importance of Kyiv-Mohyla Academy for the development of legal culture, legal education, science and practice in the Ukrainian lands is emphasized.

Key words: *legal education, legal science, legal practice, Kyiv-Mohyla Academy, «The Laws that the Nation of Little Russia is Judged», codification, professors, personal structure, codification commission.*

Києво-Могилянська академія (далі – КМА) – унікальне явище в історії української культури, навчальний заклад, який упродовж кількох століть був визнаним духовним центром Східної Європи. Під егідою Академії існували колеґіуми в Харкові, Чернігові і Переяславі. Чимало її вихованців з часом посіли професорські кафедри не лише в Московській (Російській) державі, а й у Сербії, Угорщині, Далмації, Моравії тощо. Вишкіл Академії пройшли мало не всі видатні гетьмани і представники козацької старшини, які склали тогочасну українську політичну еліту.

Відомо, що в КМА прямо чи опосередковано вивчалися передові зразки європейської політико-правової думки, зусиллями професорів Академії було перекладено російською мовою праці Гуго Гроція, Томаса Гоббса, Ніколо Макіавеллі, Шарля Монтеск'є, Самуеля Пуффендорфа та інших видатних мислителів. Сприяючи вивченню юридичних теорій та формуванню власних поглядів на державу та право, Академія надавала своїм вихованцям необхідні навички, які ставали в нагоді у здійсненні подальшої державницької та власне юридичної діяльності. Як слушно зазначала З. І. Хижняк, «КМА стимулювала розвиток духовного й політичного життя, продукуючи через своїх професорів і вихованців суспільну думку, спрямовану на усвідомлення народом його власного життя у неперервному процесі історії, формувала його національну свідомість, патріотичне розуміння необхідності існування власної незалежної держави, її творення й захисту»¹.

Чимало професорів (викладачів) та випускників КМА у різний час залучалися до найважливіших законопроектних робіт². Зокрема дійсно видатну роль вони відіграли у підготовці відомого кодифікаційного проекту «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р.

Дослідженню «Прав» присвячено класичні праці О. Ф. Кістяківського, І. В. Теличенка, А. І. Яковліва, М. П. Василенка, М. Є. Слабченка³, а також сучасна наукова розвідка К. А. Вислобокова⁴, в яких докладно висвітлюються причини кодифікації, діяльність відповідної кодифікаційної комісії, її персональний склад, джерела та зміст пам'ятки, яка стала результатом кодифікації. Дослідниками, особливо А. І. Яковлівим⁵, відзначався важливий внесок професорів і вихованців КМА у роботу кодифікаційної комісії, але, як видається, цій загальній тезі не завадила б деяка конкретизація.

Тому мета цієї статті подати короткі портретні характеристики професорів і вихованців КМА, які брали безпосередню участь у підготовці «Прав», а також, по можливості, оцінити їх особистий внесок у спільну працю комісії.

Основним джерелом біографічної інформації є відповідні енциклопедичні статті з ґрунтового видання «Києво-Могилянська академія в іменах», автора-

ми яких є Андрушко В. О., Апанович О. М., Береславський С. М., Гаєцький Ю. Г., Горобець В. М., Задорожна О. Ф., Кагамлик С. Р., Лякіна Р. М., Мицик Ю. А., Сандалюк О. М., Хижняк З. І., Чухліб Т. В., Шевчук В. О.⁶ Враховуючи вимоги до обсягу цієї публікації, ми змушені обмежитися загальним інтегральним посиланням на це видання, не наводячи бібліографічний опис кожної окремої біографічної статті. Інші бібліографічні посилання подаються у традиційному вигляді без жодних застережень або обмежень. Принагідно зауважимо, що нам вдалося доповнити опубліковану інформацію деякими власними архівними знахідками.

Запропонований увазі читачів огляд почнемо з осіб, які стояли у витоків діяльності кодифікаційної комісії (оригінальна назва – «Комісія переклада і свода книг правних», далі – Комісія). У багатьох джерелах зазначається, що перший список (реєстр) членів Комісії у кількості 30 осіб склали 1728 р. за завданням гетьмана Данила Апостола бунчуковий товариш Ф. О. Чуйкевич та стародубський полковий суддя М. Д. Ханенко. З цього списку було відібрано 12 осіб, які з певними змінами у своєму складі працювали до 1731 р. і підготували за цей час три розділи кодексу: «О чести Божией», «О чести Государевые», «О привилегиях малороссіян».

Серед зазначених фундаторів Комісії осіб найбільший слід в історії права України залишив **Чуйкевич Федір Олександрович** (1685 або 1695 – бл. 1759 або бл. 1764), якому згодом судилося стати автором приватного кодифікаційного проекту «Суд і розправа у правах малоросійських» 1750 р., ідейним натхненником судової реформи гетьмана Кирила Розумовського 1760–1763 рр. Завдяки архівним знахідкам К. А. Вислобокова нині ми маємо загалом доволі докладні відомості про перебіг службової діяльності Ф. О. Чуйкевича⁷. Водночас залишаються певні лакуни щодо дат життя і відомостей про освіту правника. Зауважимо, що він багато років засідав у Генеральному військовому суді «першим членом після Генеральної старшини», входив також до т. зв. Вищої апеляції, утвореної при Генеральній військовій канцелярії для розгляду скарг на рішення Генерального військового суду. Особисто Ф. О. Чуйкевич до Комісії не входив, але він брав безпосередню участь у формуванні її складу, а згідно з щоденниковими записами Миколи Ханенка за головування останнього у Комісії був активним учасником багатьох неофіційних обговорень проекту. Відомо, що у КМА вчилися двоюрідний брат правника, член кодифікаційної комісії Семен Васильович Чуйкевич та його син Йосип Федорович Чуйкевич. Прямим свідченнєм того, що сам Федір Олександрович здобув освіту у КМА немає, не згадується він серед вихованців цього закладу і в енциклопедичному виданні «Києво-Могилянська академія в іменах». Утім, в спогадах правника є коротка згадка, що вони з братом близько 1709 р. вчилися у Києві, на підставі якої К. А. Вислобов зробив висновок, що йдеться, безумовно, про Києво-Могилянську академію, бо більше в той час вчитися у Києві було ніде⁸.

Видатним представником юридичної еліти Гетьманщини був і **Ханенко** Микола Данилович (1693–1760) – генеральний бунчужний, полковий суддя, генеральний хорунжий, відомий мемуарист. Освіту здобув у Львівській братській школі та КМА, де його наставником був видатний мислитель Фео-

фан (Теофан) Прокопович. Подальша життєва доля нащадка старовинного гетьманського роду була надзвичайно терниста: він брав участь у військових походах, тривалий час служив у Генеральній військовій канцелярії, згодом понад рік перебував під вартою у Петропавлівській фортеці за підтримку Павла Полуботка. Після смерті Петра I був звільнений з ув'язнення і незабаром повернувся на Україну, де 1727 р. дістав уряд стародубського полкового судді. Утім, після формування Комісії він тривалий час не мав до неї жодного стосунку, зосередившись на суто військовій службі. В 1740 р. він став членом Генерального військового суду, а у 1741–1743 рр., тобто на самому завершальному етапі підготовки законопроекту, – фактичним керівником кодифікаційної комісії. Йому судилося забезпечити передусім обговорення і остаточне редагування вже загалом укладеного на той час тексту проекту⁹.

Аналізуючи списки членів кодифікаційної комісії «Прав, за якими судиться малоросійський народ», подані у виданнях А. І. Яковліва¹⁰ та К. А. Вислобокова¹¹, доходимо до висновку, що значна частина осіб, які брали участь у кодифікації, мала безпосереднє відношення до КМА.

Першим офіційним головою Кодифікаційної комісії став **Стефанович** Василь Васильович (1697–1773) – лохвицький сотник, лубенський суддя, викладач риторики і філософії, перекладач. У 1715–1717 рр. студент класу філософії КМА. Згодом 5 років поглиблював освіту за кордоном – у Німеччині, Австрії, Італії, Чехії, Моравії тощо. У 1722 р. отримав диплом магістра «вільних мистецтв і філософії» Вроцлавської езуїтської академії. Після повернення з-за кордону на запрошення Ф. Прокоповича викладав риторiku та філософію у заснованій ним школі в Санкт-Петербурзі. Працював перекладачем у імператора Петра I, згодом – у А. Д. Меншикова. Брав участь у виданні книги Ф. Прокоповича про Петра I¹².

Надалі пройшов вишкіл у Глухівському канцелярському курені при Генеральній військовій канцелярії і від 1729 р. до 1759 р. служив сотником Лохвицької сотні Лубенського полку. У 1751–1773 рр. – суддя Лубенського полку.

Як голова кодифікаційної комісії розробив план її роботи і розподілив завдання між її членами. Запропонував розмістити матеріали у кодексі за принципом внутрішньої спорідненості правових норм та правового зв'язку. Вважав, що завданням комісії має бути не механічне зведення в одне ціле норм Литовського статуту і книг магдебурзького права «Саксон» і «Порядок» (знаменитих «трьох малоросійських права»), а систематичне складання нового кодексу на підставі діючих законів, звичаїв, науки права та потреб часу й обставин¹³. Він здійснював упорядкування перших підготовлених текстів, особисто переклав для використання у подальшій роботі 1, 2, 3, 7, 13 розділи Литовського статуту та книгу Б. Гроїцького «Титули права магдебурзького».

Під його головування члени Комісії до 1734р. переклали з латини і польської Литовський статут 1588 р., частину джерел німецького права (чотири частини «Порядку» Б. Гроїцького, його ж «Артикули права Магдебурзького» та «Артикули права Цісарського» і частково «Про оборону сиріт і вдів»; працю Цезарина «Enchiridion»), книгу П. Щербича «Зерцало Саксонське» і частково його ж «Jus Municipale»), праці М. Яскера: «Speculum Saxonum», «Jus Municipale», «Promtuarium»), а також склали 11 розділів із 30 запланованих¹⁴.

Вагомий внесок у спільну працю зробив другий голова кодифікаційної комісії **Борозна Іван Владиславович (Володимирович)** (90-ті рр. XVII ст. – 1740). Він теж був представником відомого старшинського роду і випускником КМА, яку завершив бл. 1716 р. По тому розпочав службу в Стародубському полку як значковий товариш. У 1731 р. був призначений генеральним суддею, а від 1734 р. (за ін. джерелами 1735 р.) і головою кодифікаційної комісії. За його головування Комісія деякий час працювала у Москві (з мотивацією «для прискорення роботи над перекладами»), а від 1736 р. – у Глухові. На відміну від свого попередника І. В. Борозна вважав, що праця комісії не має виходити за межі перегляду і доповнення Литовського Статуту як «фундаментального права», а отже, не повинна привести до створення принципово нової правничої книги¹⁵.

Йому вдалося помітно інтенсифікувати діяльність комісії, залучити до неї кілька десятків нових фахівців. Вважається, що саме йому належить ідея поділу кодексу на 30 розділів, яка була реалізована у відповідних текстах уже наприкінці 1736 р. На цей час було завершено і переклад правних книг. Загалом чорновий текст Кодексу підготовлено у травні 1738 р.¹⁶ Утім, у наступні роки через походи козацького війська праця комісії була призупинена, а 1740 р. видатний правник Гетьманщини пішов з життя (за окремими свідченнями – внаслідок хвороби після війни).

Деякий час між головуваннями І. В. Борозни та М. Д. Ханенка на чолі кодифікаційної комісії стояв **Лизогуб Яків Юхимович** (бл. 1677 – 1749) – онук гетьмана Петра Дорошенка і героя Азовського походу 1696 р. чернігівського полковника Якова Лизогуба, генеральний хорунжий, генеральний обозний, наказний гетьман. Він теж навчався у КМА (завершив бл. 1693 р.). Належав до оточення гетьмана Івана Мазепи, виконував ряд його дипломатичних доручень. Згодом однак залишився на боці Петра I, став генеральним хорунжим в уряді гетьмана Івана Скоропадського. Як і М. Д. Ханенко, деякий час пробув в ув'язненні у зв'язку зі справою Павла Полуботка.

Після обрання гетьманом Данила Апостола став 1728 р. генеральним обозним (другою особою в козацькій адміністрації) і обіймав цю посаду аж до смерті, деякий час виконував обов'язки наказного гетьмана. Від 1734 р. був присутнім у канцелярії Малоросійських справ і в Генеральному військовому суді¹⁷. Безпосередню участь у роботі Комісії Я. Ю. Лизогуб брав у 1738–1743 рр.¹⁸ Його підпис стоїть першим під офіційним текстом проекту, редагування якого завершилося в 1743 р.

Утім, як зазначалося, останнім головою комісії у 1741–1743 рр. був М. Д. Ханенко. Під його головуванням до 1741 р. відбувалося колективне обговорення окремих розділів проекту, а згодом редагування та коректорська звірка цитат і джерел. Остаточний текст проекту було підписано у травні-липні 1743 р.

Серед інших активних учасників підготовки пам'ятки слід особливо відзначити **Амвросія Дубневича** (кін.XVII–1750) – ректора КМА, а від 1742 р. – єпископа Чернігівського і Новгород-Сіверського. Він теж походив з шляхетської української родини і здобув освіту у КМА. Здібного випускника

залишили на викладацькій роботі в alma mater. Його академічні кар'єра розвивалася напрочуд успішно. 1723–1726 рр. – вчитель у граматичних класах та класах поезитики і риторики. Від 1727 р. – префект, а у 1731–1737 рр. ректор КМА¹⁹. Розробив ряд філософських курсів і був ініціатором запровадження в Академії курсу моральної філософії, до предметного поля якого входили і окремі політико-правові проблеми. Від 1733 р. він брав активну участь у діяльності кодифікаційної комісії. Щодо характеру цієї діяльності нам вдалося відшукати цікаві відомості в листуванні Амвросія Дубневича з митрополитом Київським Рафаїлом Заборовським. Ректор, зокрема, повідомляв 1735 р. про закінчення перекладу правничих книг (переклали дві книги Статутів, чималу частину в третій книзі Саксона виправили)²⁰ та про початок роботи над Зводом (проектом кодексу)²¹. Один з перших дослідників історії КМА В. І. Аскоченський, характеризуючи роль Дубневича у кодифікаційній діяльності, називав його досвідченим юрисконсультом²².

На думку З. І. Хижняк та В. О. Андрушко, Амвросій Дубневич не просто брав активну участь у роботі над проектом кодексу, а й певний час (від 1733 р.) очолював Комісію. У зв'язку з цим у КМА відчувалася постійна відсутність ректора, тому академічне правління неодноразово зверталось з проханням до гетьмана звільнити Дубневича від роботи в Комісії, «бо мають утруднення у викладанні богословія». Утім, інших свідчень про головування представника духовництва у кодифікаційній комісії немає, що однак не можна розцінювати як заперечення його вагомому внеску у її діяльність.

Так, А. І. Яковлів, висвітлюючи роль духовництва у кодифікаційній діяльності, зазначає, що то були не просто представники духовного сану, але й особи високої загальної чи правничої освіти, та, крім того, багато з них до прийняття священства були військовими чи судьями й мали достатній практичний досвід. Але найвидатнішим з них за своїм саном і освітою був архімандрит Дубневич. Його участь в праці Комісії, ніби то, символізувала участь цілої Академії²³.

Як бачимо, усі офіційні й неофіційні керівники кодифікаційної комісії були вихованцями КМА, поділяли її моральні та суспільно-політичні настанови.

Коротко охарактеризуємо й деяких інших «могилянців» відповідно до прийнятого поділу членів Комісії на представників козацтва, духовництва і міщанства. Орієнтиром для нас є найповніший на сьогодні «список К. А. Вислобокова», що включає 70 осіб²⁴.

Від козацтва до Комісії входили такі «могилянці»:

Апостол Петро Данилович (?–1758) – полковник лубенський. На початку XVIII ст. навчався в КМА. У Комісії працював у 1738–1743 рр. Підписав остаточний текст проекту.

Валькевич Петро Васильович (бл. 1687–1758) – військовий канцелярист, генеральний військовий осавул. На початку XVIII ст. навчався в КМА. Згодом служив на канцелярських посадах, від 1728 – реєнт Генеральної військової канцелярії. У Комісії працював у 1728 р. та 1738 р. В 1741–1758 рр. – другий генеральний осавул Гетьманщини.

Велецький Василь Васильович (бл. 1680 – після 1737) – сотник Гадяцького полку. Навчався в КМА. У Комісії працював у 1728 р.

Дмитрашко-Раїча (Думитрашко-Раїч, Дмитрашко Раїч (?– після 1753) – бунчуковий товариш, перекладач. Навчався у КМА в 1710-х рр. Згодом поглиблював освіту за кордоном, був домашнім учителем. У 1731 р. повернувся на Україну, де отримав ранг бунчукового товариша. У 1738–1753 рр. – сотник Безанської сотні. У Комісії працював у 1732–1740 рр.

Закровецький Тимофій (1713–?) – військовий канцелярист. Завершив КМА 1738 р. і вступив на службу до Генеральної військової канцелярії. У Комісії працював у 1738–1743 рр. Підписав остаточний текст проекту.

Кочубей Василь Васильович (бл. 1680–1743) – полтавський полковник. Завершив КМА наприкінці 1690-х – на початку 1700-х рр. У Комісії працював у 1735–1736 рр.

Ладонка Пилип Антонович (бл. 1700–?) – військовий канцелярист. Завершив КМА у 1724 р. Служив військовим канцеляристом у Чернігівському полку та Генеральній військовій канцелярії. У Комісії працював у 1734–1738 рр. (за іншими даними, у 1735–1736).

Ласкевич (Ласівич) Петро Семенович (?–після 1763) – бунчуковий товариш. Завершив КМА (1727 навчався у класі риторики). У Комісії працював у 1735–1741 рр. як перекладач, за власними словами – «безотлучно». 1743 р. звернувся з проханням до ген.-лейтенанта І. Бібікова знову зарахувати його до Комісії, оскільки, писав він, «реченая комиссія приходит в окончание и мне обидно, если кто подпишется на моих трудах»). Підписав остаточний текст проекту.

Лисаневич Василь Михайлович (бл. 1702–після 1763) – сотник мглинський, правознавець. У 1715–1717 рр. навчався у філософському класі КМА, згодом, ймовірно, вивчав право у Кенінгсберзі. У Комісії працював у 1734(35) – 1743 рр. І. Борозна доручив йому підготувати розділи VII і VIII проекту про судовий устрій та судочинство. Переклав також «Sphaeculum Saxoium» (Саксонське Зерцало). Підписав остаточний текст проекту.

Лукомський Степан Васильович (1701–бл. 1779) – сотник Прилуцького полку, відомий історик. Завершив КМА у 1726 р. Далі чителював у родині Лизогубів. Від 1731 р. – військовий канцелярист, згодом – старший військовий канцелярист Генеральної військової канцелярії. У 1735 – 1747 рр. – сотник прилуцької полкової сотні. Автор ряду історичних праць і перекладів. У Комісії працював, ймовірно, від другої половини 1730-х рр. до 1743 р. Підписав остаточний текст проекту.

Максимович Стефан або Степан (?–1741) – полковий писар, наказний полковник. У 1710-х рр. навчався в КМА. Згодом служив військовим канцеляристом у Генеральній військовій канцелярії, полковим писарем і наказним полковником Стародубського полку. У Комісії працював у 1729, 1732–1734 рр.

Нестерович Дмитро Матвійович (бл. 1711 – після 1756) – значковий товариш. Навчався у КМА до 1731 р. Був членом Кодифікаційної комісії упродовж трьох років (ймовірно, у 1740-х рр.).

Огранович (Огронович, у К. А. Вислобокова – Огонович) Яків Михайлович (бл. 1700 –після 1772) – бунчуковий товариш, полковий суддя. У 1715–1717 рр. навчався у філософському класі КМА. У Комісії працював у від 1729 р. і до завершення її роботи. Підписав остаточний текст проекту.

Савицький Стефан (?–?) – полковий лубенський писар у 1714 – 1731 рр., перекладач. Вірогідно, навчався у КМА. Підписав остаточний текст проекту.

Столповський Семен (?–?) – бунчуковий товариш, правник. Навчався у КМА за часів гетьмана І. Скоропадського. Служив у Лубенському полку полковим хорунжим і полковим писарем. У Комісії працював у 1728(29) – 1743 рр. Підготував три розділи кодексу: розділ Х («Про шлюб, посаг і віно, про майнові відносини подружжя та про розлучення»), розділ XII («Про тестаменти») та розділ XIV («Про контракти, застави, борги, дари й поруки»). Підписав остаточний текст проекту.

Чуйкевич Семен Васильович (бл. 1674 – після 1743) – бунчуковий товариш, полковий суддя. Наприкінці XVII ст. навчався в КМА. Служив бунчуковим товаришем при гетьмані І. І. Скоропадському, у 1730–1735 рр. – суддя Ніжинського полку. У Комісії працював у 1728(29) – 1743 рр. Підписав остаточний текст проекту.

У списку К. А. Вислобокова серед козацьких представників значиться ще «Іванов, суддя з Миргорода (1729)». На нашу думку, йдеться про **Остроградського Матвія Івановича** (1670 – після 1736) – полкового суддю Миргородського полку у 1715–1734 рр. Він навчався у КМА в 1680-х рр. В документах підписувався «Матвій Іванович», а «Іванович» і «Іванов» у ті часи доволі часто вживалися як паралельні форми. Близькість до Данила і Петра Апостолів робить цілком вірогідною можливість його включення до складу Комісії.

Від духівництва в підготовці проекту брали участь:

Білинський Дмитро (?–1753) – викладач, ігумен Макошинського монастиря. Навчався у КМА. По закінченню навчання два роки викладав у Чернігівському колегіумі. У Комісії працював у 1734(35) – 1738 рр.

Величківський (Величко, Величковський) Яків (кін. XVII ст. – після 1737) – викладач, полтавський протоієрей. Навчався у богословському класі КМА в 1720-х рр. В 1736/37 навчальному році – викладач класу аналогії КМА. У Комісії працював у 1728–1735 рр.

Косач Монасія (1704–?) – викладач, ієромонах Києво-Печерської лаври. Після завершення КМА 1728 р. прийняв чернечий постриг. У Комісії працював у 1738 р.

Мигалевич (Михалевич), чернече ім'я – Софроній (?– після 1751) – архимандрит, ректор Московської слов'яно-греко-латинської академії. Завершив КМА на початку XVIII ст. і був залишений викладачем граматики і синтаксису. У 1722 р. переведений до Московської слов'яно-греко-латинської академії, де зробив блискучу богословську кар'єру. Звільнений з посади ректора у 1732 р. Від 1738 р. – архимандрит Гамаліївського Різдвогородицького Харлампіївського монастиря Чернігівської єпархії. Деякий час працював у Комісії.

Онискевич (Онишкевич) Герасим, чернече ім'я – Гедеон (1696–1747) – ієромонах Києво-Печерської лаври та ігумен Дятловицького Спасо-Преображеського монастиря. Після завершення КМА став послушником Києво-Печерської лаври і 1727 р. прийняв чернечий постриг. У Комісії працював у 1735–1736 рр. Вважався кваліфікованим перекладачем правничих книг з латинської мови.

Прохорович, чернече ім'я – Герман (?–?) – викладач, ігумен Переяславського Михайлівського монастиря. Завершив КМА у 1720-х рр. Від 1730/31 н. р. викладав поезику в Чернігівському колегіумі, згодом ігумен Переяславського Михайлівського монастиря. У Комісії працював в 1735–1738 рр.

Рогачевський Іван (?–?) – викладач, лохвицький протоієрей. Навчався у КМА наприкінці XVII ст. Як прибічник Мазепи відбував заслання у Соловеському монастирі, був викладачем і префектом Архангельської слов'яно-латинської школи. Ймовірно, працював у Комісії у 1728–1743 рр. з перервою у 1736–1738 рр.

Савицький (Савецький), чернече ім'я – Гервасій (1703 – після 1742) – монах Києво-Печерської лаври. Завершив КМА у 1727 р. і прийняв чернечий постриг. Як здібний перекладач одним з перших був залучений до роботи Комісії, яку поєднував з обов'язками лаврського повіреного у Глухові. Від 1735 р. був городничим у Василькові (вотчини Києво-Печерської лаври), у зв'язку з чим, ймовірно, припинив роботу у Комісії.

Старжицький (Старицький) Василь, чернече ім'я – Варнава (бл. 1707 – ?) – соборний старець, ієромонах Києво-Печерської лаври. Завершив КМА і 1727 р. прийняв чернечий постриг. Виконував обов'язки коректора Лаврської друкарні. Від 1729 – професор КМА, викладав курси риторики і пітики. Був ігуменом кількох обителей, приписаних до Києво-Печерської лаври. Брав участь у діяльності кодифікаційної комісії. Підписав остаточний текст проекту.

Сморжевський Товія (Товія) (?-1744) – викладач, ігумен. У Російському біографічному словнику названий «відомим правовознавцем» свого часу, який дістав «шкільну освіту», володів латиною і польською мовою²⁵. Був викладачем Чернігівського колегіуму, префектом колегіуму у 1732–1734 рр. Згодом ігумен Костянського Почепівського монастиря (1735–1743) та Успенського Рябчевського монастиря. У комісії працював у останні роки її діяльності. Підписав остаточний текст проекту. Згадуємо його у цій статті, оскільки Чернігівський колегіум перебував під егідою КМА.

Таким чином серед 43 представників козацтва (включаючи голів Комісії В. В. Софоновича, І. В. Борозну, Я. Ю. Лизогуба та М. Д. Ханенка, але не рахуючи її «фундатора» Ф. О. Чуйкевича) у Комісії встановлено 21 вихованця КМА, а серед 21 представника духівництва (разом з А. Дубневичем) – 11 «могилянців».

Представництво мішан у Комісії було нечисленним і нам не вдалося знайти відомості про освіту тих шести осіб, які зазначені у списку К. А. Вислобокова.

Загалом з тих 16 членів Комісії, які поставили свій підпис під остаточним текстом проекту Кодексу, безпосереднє відношення до КМА мало щонайменше 13 осіб.

Цифри є доволі показовими, але, як видається, і вони ще неповністю відображають внесок вихованців КМА у підготовку пам'ятки. Адже нам ще не вдалося відшукати відомості про освіту багатьох членів Комісії. Наприклад, відомо, що в Академії вчилися двоє синів бунчукового товариша Прилуцького полку Раковича Павла Семеновича, двоє синів ічнянського сотника Стороженка

Григорія Андрійовича, племінник писаря Ніжинського магістрату Григорія Кописького, близькі родичі деяких інших членів Комісії.

Підсумовуючи, можемо констатувати що Києво-Могилянська академія забезпечила військово-адміністративний апарат Гетьманщини грамотними канцеляристами, а церковну організацію – високоосвіченими перекладачами з інших мов. Здібні ж до права вихованці КМА згодом мали можливість поповнити знання і набути фахову юридичну освіту в європейських університетах. Саме з представників цих різних груп вихованців КМА і була переважно сформована кодифікаційна комісія. Певною мірою долучилися до цієї роботи і викладачі Академії та її колегиумів на чолі з ректором КМА.

1. *Хижняк З. І., Маньківський В. К.* Історія Києво-Могилянської академії. 2-ге вид., доповн. і переробл. – К.: ВД «Києво-Могилян. акад.», 2008. – С. 141. 2. Там само. – С. 144. 3. *Кістяковський А. Ф.* Очерк исторических сведений о своде законов, действовавших в Малороссии, под заглавием: Права, по которым судится малороссийский народ // Антологія української юридичної думки. – Т.3. – К.: ВД «Юрид. книга», 2003. – С. 29–57; *Слабченко М. Є.* Ескізи з історії «Прав, по которым судится малороссийский народ» // Там само. – С. 200–212; *Теличенко И. В.* Очерк кодификации малороссийского права до введения свода законов // Киевская старина. – К., 1888. – Кн. IX–X; *Яковлів А. І.* Український кодекс 1743 року «Права, по которым судится малороссийский народ». Його історія, джерела та систематичний виклад змісту. – Мюнхен: Заграв, 1949. – 210 с.; *Василенко М. П.* Права, по которым судится малороссийский народ, як джерело до історії державного права України XVIII віку // Вибрані твори у трьох томах: Том 2. Юридичні праці. – К.: Юрид. думка; ВД «Академперіодика», 2006. – С. 372–378. 4. *Вислобоков К. А.* Визначна пам'ятка українського права: джерела, зміст, система та соціально-політичні умови створення // Права, за якими судиться малоросійський народ. 1743 р. – К.: АТ «Книга», 1997. – С. IX–XLVIII. – 547 с. 5. *Яковлів А.* Знач. праця. – С. 29. 6. Києво-Могилянська академія в іменах, XVII–XVIII ст. / В. С. Брюховецький (відп. ред.), З. І. Хижняк (наук. ред, упоряд.). – Енциклоп. вид. – К.: ВД «КМ Академія», 2001. – С. 42, 72–73, 83, 98, 104, 105, 183, 190–191, 217, 286, 290–291, 309, 311, 320–322, 334–335, 350, 360–361, 390–391, 405, 447, 457, 469, 470, 510–511, 515, 565–566. 7. *Вислобоков К. А.* Федір Чуйкевич – правник ранньомодерної доби (спостереження над рисами юридичної професії XVIII ст.) // Правова держава. Щорічник наукових праць. – Вип. 20. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2009. – С. 67–74. 8. Там само. – С. 70. 9. *Маркевич А.* Ханенко Николай Данилович // Русский биографический словарь. – Т. XXI. – СПб., 1901. – С. 273–275. 10. *Яковлів А. І.* Знач. праця. – С. 21–26. 11. *Вислобоков К. А.* Визначна пам'ятка ... – С. XLIX. 12. Стефанович Василий // Русский биографический словарь. – Т. XIX. – СПб., 1909. – С. 406. 13. *Яковлів А. І.* Знач. праця. – С. 28. 14. Там само. – С. 21. 15. Там само. – С. 29. 16. *Вислобоков К. А.* Визначна пам'ятка – С. XIV. 17. *Модзалевский В.* Лизогуб Яков Ефимович // Русский биографический словарь. – Т. X. – СПб., 1914. – С. 430–431. 18. *Яковлів А. І.* Знач. праця. – С. 28. 19. *Аскоченский В. И.* Киев с древнейшим его училищем Академиено, Часть 2. – К., 1856. – С. 50. 20. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського – Ф.301, спр. 517л (М), арк. 24. 21. Там само. – Спр. 517л (Н), арк. 26–27. 22. *Аскоченский В. И.* Указ соч. – С. 50. 23. *Яковлів А.* Знач. праця. – С. 29. 24. *Вислобоков К. А.* Визначна пам'ятка – С. XLIX. 25. *Тутшинов Б. Товия* (Сморжевский) // Русский биографический словарь. – Т. XXVII. – М.: Аспект Пресс, 1999. – С.11.